

סיכום ומשמעויות לפרק ג

שימור נחלים

במגבלות המציאות

יורם אבנימלך, עורך־אורח לגיליון זה
agyoram@technion.ac.il

נופי מים הם בעלי חשיבות לאוכלוסייה בכל מקום בעולם, ובוודאי לאלה החיים באזור יבש ושחון. גופי מים משפרים את רמת החיים של האוכלוסייה ותורמים לערכים התיירותיים. נוסף על כך, יש להם גם חשיבות אקולוגית בהיותם בית גידול לצמחי מים ולאוכלוסיות של בעלי חיים בתוך המים או הזקוקים למים בסביבתם.

פיתוח שלא הביא בחשבון את צורכי הטבע ואת העלייה בצריכת המים - הצריכה הישירה, הנובעת מגידול האוכלוסייה ומעלייה בצריכת לנפש, והצריכה העקיפה לאספקת שירותים - הביא לקונפליקט חמור בין הדרישה לאספקת מים לטבע לבין הצרכים האחרים.

המחשבות הראשוניות והחלקיות שלהלן, מועלות כבסיס לדיון תוך ניסיון לקבוע סדרי עדיפות שיאפשרו לגשר, עם כל הקושי שבכך, בין הדרישות לקיום החיים האנושיים הנוכחיים לבין שמירה של הצרכים החיוניים של הטבע. כדוגמה, הדרישה, הנכונה כשלעצמה, להעלאת מפלסי מי התהום כך שנביעת המעיינות תהיה כפי שהייתה לפני מאה שנה, מחייבת להזרים למי התהום באקוות החוף וההר מיליארדי מ"ק של מים באיכות גבוהה. לא נראה שניתן לעמוד בדרישה כזו, ולכן הצגתה עלולה לפגוע באינטרס שלנו כשומרי הטבע.

דוגמאות לגישה המשלבת את שימור הנחלים

עם מגבלות המציאות:

א. שימור המים במעלה הזרם של הנחל - חלק מנחלי הארץ התקיימו בזכות נביעה של מים צלולים. בהרבה מקרים (בירקון, במעיינות עינן, בעין גדי ועוד) היה נוח לתפוס מים לשימושים השונים במעיין. למרות זאת, ניתן לתפוס את המים במורד הזרם מבלי לפגוע בקיום קטע נחל המבוסס על הנביעה הטבעית ועל מים באיכות גבוהה יחסית. השארת קטע נחל באורך של כ־2 ק"מ לפני תפיסת המים תיתן מענה סביר לאספקת מים לצורכי האוכלוסייה יחד עם הפרה מזערית של קטע הנחל.

ב. "מעיינות שאובים" - במקום לשמור על מפלס מי תהום גבוה ניתן לשאוב מים שאיכותם הכימית (ואף הטמפרטורה שלהם) זהה לזו של הנביעה הטבעית ולהזרים אותם לנחל.

ג. אזורי השפך - אזורי השפך של נחלי החוף בארץ מאופיינים בחדירה טבעית של מי ים למעלה הנחל. אזורים אלה מבוקשים מאוד לבילוי לאורך הנחלים. הזרמה של מי ים למעלה הזרם (כפי שנעשה מזה שנים בירקון) תספק מים נקיים לצורכי נופש. נוסף על כך, בשנים שחונות יש מחסור חריף בחמצן באזור המגע בין הנחל לים. שאיבת המים עשויה לשפר מצב זה.

ד. שימוש בקולחים מטופלים בקטעים של נחלי החוף - לכאורה, הזרמת קולחים שלישוניים במורד הנחלים יכולה להיות פתרון סביר. הבעיה העיקרית במקרה זה היא תקלות במערכות הטיפול בקולחים, כשתקלה בודדת גורמת לפגיעה, ולעתים לפגיעה לטווח זמן ארוך. ניתן ברוב המקרים למנוע בעיה זו על־ידי תקנה שתחייב הקמה של מתקני אגירה לקליטת הקולחים במקרי חירום.